

ПРО ЦІКАВІ ВИПАДКИ ГНІЗДУВАННЯ ПТАХІВ. ПОВІДОМЛЕННЯ 1

І.В. Скільський, В.В. Бучко, І.С. Школьний

About interesting cases of bird nesting. Communication 1. - I.V. Skilsky, V.V. Buchko, I.S. Shkolny. - Berkut. 5 (2). 1996. - Data about 4 species collected in Chernivtsi and Khmelnytskyi regions in 1996 are presented.

Key words: West Ukraine, breeding, nest.

Під час проведення авіфауністичних досліджень доводиться іноді спостерігати нетипове гніздування окремих пар чи груп птахів. Нижче наводимо описи таких випадків для чотирьох видів за матеріалами, які зібрані протягом 1996 р.

Звичайний канюк (*Buteo buteo*). Гніздиться, як правило, в лісосмугах, острівних лісах та на окраїнах значних за площею лісових масивів. 2.07 в околицях с. Малинівці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області виявлено заселене гніздо канюка в саду, де переважали дерева яблуні (70 % площі) і сливи (30 %). Будівля знаходилася в основі розвилки верхівкових гілок одного з розгалужень стовбура сливи на висоті 5,5 м від землі. Розміри (см): діаметр гнізда (D) — 55, висота гнізда (H) — 20, лоток не виражений, очевидно, "затоптаний" пташенятами; будівельний матеріал — гілки (є чимало з засохлим листям, а також близько 10 свіжих гілок сливи). У гнізді виявлено 2 пташенят, добре оперених, готових через 6–7 днів покинути оселю.

Причина того, чому канюки оселилися в саду, так і залишилася невідомою. Можливо, це сталося у зв'язку з відсутністю інших місць, придатних для гніздування.

Сільська ластівка (*Hirundo rustica*). Розташування гнізд виду на природному субстраті відоме в Україні лише для Миколаївської області (Костюшин, 1994; та ін.). Нами подібне виявлене у чотирьох випадках під час обстеження Дністровського каньйону. 5.07 поблизу с. Яруга Кам'янець-Подільського району Хмельницької області знайдено прикріплене до скелі гніздо на висоті 1,3 м від води; віддаль до звисаючого зверху карнизу — 6 см. Будівля була "схована" в печероподібній ніші, утвореній виступом скель. Розміри гнізда (см): D = 19 x 10, H = 6,5, діаметр лотка (d) — 7,5 x 8, глибина лотка (h) — 4; будівельний матеріал — глина, стебла трав'янистих рослин, лоток вистелений корінцями та пір'ям. У гнізді виявлено 5 пташенят приблизно 2-денного віку, яких активно кормили дорослі птахи. Поряд (на віддалі 30 м) із описаною будівлею, на скелі знаходилися або залишки від гнізда, яке впало у воду, або ластівки спочатку намагались будувати гніздо у цьому місці.

10.07 виявлено мікропоселення виду (як мінімум 5 пар) у вапняковому кар'єрі серед луків неподалік від русла р. Дністер в околицях с. Майорівка Кельменецького району Чернівецької області. 3

гнізда були прикріплені до стінок кам'янистих урвищ. Їх опис наводимо нижче.

Перша будівля знаходилася у видовбаному людьми заглибленні на висоті 2 м від землі; віддаль до звисаючого зверху карнизу — 7 см. Розміри гнізда (см): D = 16 x 7,5, H = 7, d = 9 x 6 і h = 4,5; будівельний матеріал — стебла трави, глина, пір'я. У гнізді виявлено 3 пташенят, добре оперених, за 4–5 днів готових до вильоту. Стінки будівлі були трохи розвалені, очевидно, молодими ластівками.

Інше гніздо було прикріплене до вапнякової брили на висоті 2 м від землі; віддаль до карнизу — 5 см. Розміри гнізда (см): D = 14 x 10, H = 9,5, d = 8,5 x 8 і h = 8,5; будівельний матеріал — глина, стебла трав'янистих рослин, пір'я. У гнізді виявлено 3 пташенят за 3–4 дні готових покинути його.

Ще одне гніздо знаходилося у видовбаному людьми у стінці кар'єра заглибленні на висоті 2,7 м від землі; віддаль до звисаючого карнизу — 13 см. Розміри гнізда (см): D = 15,5, H = 9, d і h не вимірювали у зв'язку з важкодоступністю гнізда; будівельний матеріал — глина, стебла трав'янистих рослин, пір'я. У гнізді знаходилися пташенята (кількість — ?), добре оперені, приблизно за 6 днів до вильоту.

Ще дві будівлі сільської ластівки (одна з них заселена — є кладка яєць) були виявлені неподалік у будиночку, спорудженому, очевидно, робітниками, які видобували каміння в кар'єрі.

Біла плиска (*Motacilla alba*). Вздовж русла р. Дністер значна кількість пар гніздиться в нішах берегових обривів, тріщинах скель, норах гризунів і птахів. 3.07 поблизу с. Бернове Кельменецького району Чернівецької області на острові серед Дністра (переважають шипшина і верба) знайдено заселене гніздо білої плиски на куці верби (висота від землі — 0,8 м). Будівля знаходилася всередині куца у розгалуженні центрального пагона, верх якого раніше був зрізаний, внаслідок чого довкола цього місця утворилася густа поросль молодих пагонів. Розміри гнізда (см): D = 15, H = 11, d = 8 і h = 5; будівельний матеріал — мох (65 % від об'єму), стебла трав'янистих рослин (20 %) і пір'я (15 %). У гнізді виявлено одне яйце-розбвоток (20,2 x 19,3 мм) і 2 4–5-денного віку пташенят.

Польовий горобець (*Passer montanus*). 6.07 біля с. Врублевці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області на окраїні невеликого вкраплення

хвойного лісу зафіксоване нехарактерне гніздування пари птахів. Гніздо знаходилося на ялині (висота розташування — 3,5 м від землі) в густому кільці пагонів, які відходили від пристовбурової гілки. Форма будівлі видовжено-кулевидна. Розміри (см): Дп = 12, Нп = 18 і Дл = 6,5 (проміри за: Никифоров и др., 1989); будівельний матеріал — стебла трав'янистих рослин (переважно грицика) і пір'я (вистелений лоток; є кілька пір'їн одуда (*Urupa erops*)). У гнізді виявлені пташенята (кількість — ?) приблизно 7–8-денного віку. Пара активно годувала молодих.

ЛІТЕРАТУРА

- Костюшин В.А. (1994): Новые данные о гнездовании деревенской ласточки на скалах в Украине. - Вестн. зоол. 3: 38.
 Никифоров М.Е., Яминский Б.В., Шкляров Л.П. (1989): Птицы Белоруссии (справочник-определитель гнезд и яиц). - Минск: Вышэйшая школа. 1-480.

Україна (Ukraine),
 274001, м. Чернівці,
 вул. Буковинська, 9, кв. 4.
 І.В. Скільський.

ВСТРЕЧИ АНОМАЛЬНО ОКРАШЕННЫХ ЛАСТОЧЕК

С.А. Лопарев

Records of anomalous coloured Swallows. - S.A. Loparev. - Berkut. 5 (2). 1996. - Cases of the particular albinism in the Swallow are described. A recorded bird was probably the hybrid between the Swallow and the House Martin (Fig).

Key words: Swallow, House Martin, albinism, hybrid.

Несмотря на указания в справочниках альбинистических уклонений у многих видов, встреча с ними в природе — весьма редкое явление. За многие годы работы мною единственным раз в гнездовой период была отмечена касатка (*Hirundo rustica*) с белыми второстепенными маховыми в группе кормящихся птиц над полем (по-видимому взрослая самка) 21.07.1977 г. в 10 км к востоку от г. Винницы. На этом фоне любопытным исключением являются наблюдения, проведенные с 4.09 по 7.10.1980 г. в 5–15 км восточнее и юго-восточнее г. Николаева за массовым пролетом в условиях типичного агроландшафта с полями, лесополосами и ирригационными каналами. Наблюдения велись практически в течение всего светлого времени.

С 16 по 25.09 при похолодании с +16–18 °С до +5–11 °С и временами мелком моросящем дожде проходил массовый пролет сначала воронков (*Delichon urbica*) с касатками и одиночных береговушек (*Riparia riparia*), а с 20 — почти исключительно касаток. В период пика пролета — 20–23.09 за день через полосу наблюдения (100–150 м) проходило не менее 10 тыс. птиц, большая часть их кормилась. С 21 по 24.09 мною и студентами наблюдалось не менее 5 (вероятно 7) частичных альбиносов (в общей сложности более 15 наблюдений). Чаще всего белыми были второстепенные и кроющие перья крыла, внутренние рулевые, плечевые, перья спины и надхвостья. Только у одной особи площадь белых перьев была около половины. У остальных — от 10 до 25 %. Интересно, что особей с симметричным расположением белых участков не наблюдалось.

Особый интерес представляют наблюдения 22.09 ласточки своеобраз-

разной окраски (рис). Общий характер ее (первоначально мы посчитали, что это рыжепоясная ласточка (*Hirundo daurica*)) позволяет предположить, что это гибрид касатки и воронка. Общий облик птицы напоминал скорее сеголетка касатки с неглубокой вырезкой на хвосте, но голова казалась более массивной, чем у нее. В области спины и поясницы вместо черного цвета присутствовал пепельно-серый с легким ржавчатым оттенком, занимавший такой же участок, как белое надхвостье у воронка. Низ в целом белесый, тоже с чуть заметным сероватым и ржавчатым оттенком. Подбородок белый, без резкой границы, рыжеющий к тому участку зоба, где у касаток есть “перевязь”, и четко отграниченный от остальной части довольно темным ржавчато-рыжим ошейником. По краю рулевых просматривалась светлая полоса (в момент полного раскрытия хвоста на поворотах), но четко очерченных белых пятнышек не было. Испол крыльев темно-серый, четко отделяющийся от более светлых боков.

Птица кормилась вместе с 40–50 касатками, в основном молодыми, и двумя воронками над участком ирригационного канала менее чем в метре над водой и береговыми откосами. В отличие от касаток почти не склевывала насекомых с растений и поверхности воды и при маневрах казалась менее поворотливой, хотя в целом ее поведение больше походило на касаток, чем на кормящихся здесь же воронков. Общая длительность наблюдения за этой ласточкой — более 20 минут, в течение которых она не менее 10 раз возвращалась к мостику и разворачивалась в 2–4 м от наблюдателя.

Україна (Ukraine),
 252040, г. Киев,
 ул. Васильковская, 8, кв. 203.
 С.А. Лопарев.

